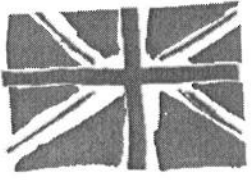

ALL RIGHT!

ENGELS VOOR DE BOVENBOUW VMBO - GT

EXAMEN
V
A
N
H
E
T
V
O
O
R
S
C
H
E
M
E
N
G
E
N
D
E
R
E

MALMBERG

ALL RIGHT!

ENGELS VOOR DE BOVENBOUW

VMBO - GT

EXAMENTRAINER

AUTEURS

EVELINE KARELSE

MARCEL LEMMENS

NATHALIE MEEUWSEN

SJOUKJE VAN DER WAL

Malmberg 's-Hertogenbosch

Tweede editie

4

Het examen Engels

Je bent al een eind op weg in het vierde jaar, en het examen komt in zicht. Een spannende tijd! Als je aan het examen begint, is het prettig als je weet dat je je goed hebt voorbereid. Daarvoor heb je dit boek. Alle onderdelen van het examen Engels komen erin aan bod. Je krijgt praktische, handige tips en je maakt oefeningen die precies lijken op de vragen en opdrachten op het examen. In de *Keys*, die je van je docent kunt krijgen, vind je voorbeelduitwerkingen bij de spreek- en schrijfopdrachten, en de antwoorden op de lees- en luistervragen, met uitleg.

Het examen Engels bestaat uit vier onderdelen: lezen, kijken/luisteren, spreken en schrijven. Deze onderdelen zijn verdeeld over het Schoolexamen en het Centraal Examen. Hoe jij precies examen doet, hangt af van het vmbo-niveau en van of jouw school meedoet aan het digitale examen. Je docent kan je hier meer over vertellen.

	vmbo-K digitaal examen	vmbo-K geen digitaal examen	vmbo-GT
lezen	Centraal Examen	Centraal Examen	Centraal Examen
kijken / luisteren	Centraal Examen	Schoolexamen	Schoolexamen
spreken	Schoolexamen	Schoolexamen	Schoolexamen
schrijven	Centraal Examen	Schoolexamen	Schoolexamen en Centraal Examen

Elk onderdeel van het examen heeft een eigen manier van toetsen. Daarom zijn daar in dit boek ook aparte hoofdstukken voor, zodat je gericht kunt trainen:

Hoofdstuk 1 - Oefenen met vraagsoorten

In hoofdstuk 1 maak je op een heel praktische manier kennis met de soorten vragen die je op het examen kunt verwachten: meerkeuzevragen, gatenvragen, beweringenvragen, citeervragen en open vragen. Je krijgt tips, je ziet voorbeelden uit oude examens en je maakt oefeningen met alle vraagsoorten. Bij elke oefening hoort een uitgebreide uitleg in de *Keys*, waarin je stap voor stap naar het juiste antwoord wordt geleid.

Hoofdstuk 2 - Oefenen met lezen

Hoofdstuk 2 bereidt je voor op het examenonderdeel leesvaardigheid. Je krijgt weer handige tips, en je beantwoordt verschillende soorten leesvragen bij een aantal Engelse teksten, net als op het Centraal Examen.

Hoofdstuk 3 - Oefenen met kijken en luisteren

In hoofdstuk 3 oefen je in het beantwoorden van meerkeuzevragen bij video en audio. Ook hier krijg je tips over hoe je zo'n toets handig aan kunt pakken.

Hoofdstuk 4 - Oefenen met spreken

Je krijgt tips, je leert zinnen die op het examen goed van pas kunnen komen, en je traint met verschillende spreekopdrachten. In deze opdrachten zijn alle exameneisen verwerkt.

Hoofdstuk 5 - Oefenen met schrijven

Je krijgt tips, je leert zinnen en uitdrukkingen die handig zijn op het examen, en je traint met verschillende schrijfopdrachten. In deze opdrachten zijn alle exameneisen verwerkt.

Veel succes!

4	1 Oefenen met vraagsoorten <ul style="list-style-type: none">- <i>Meerkeuzevragen</i>- <i>Gatenvragen</i>- <i>Beweringenvragen</i>- <i>Citeervragen</i>- <i>Open vragen</i>
22	2 Oefenen met lezen
38	3 Oefenen met kijken en luisteren
44	4 Oefenen met spreken
52	5 Oefenen met schrijven
67	Naslag <ul style="list-style-type: none">- <i>Voegwoorden en signaalwoorden</i>- <i>Voorbeelden van Engelse vragen in leesexamens</i>- <i>Sjabloon voor een formele brief</i>- <i>Voorbeeld van een formele brief</i>- <i>Checklist bij het schrijven van een formele brief</i>

Colofon

Omslagontwerp: Kimmic concept en design

Omslagillustraties: Studio Tween

Hoofdstukopeners: Pardon

Ontwerp: Malmberg

Vormgeving: Reclamers, Veghel

Bronvermelding

Beeldresearch: Reclamers, Veghel

Foto's: Shutterstock.com.

eerste druk, tweede oplage

MALMBERG

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351,

zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471, en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemzingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

© Malmberg 's-Hertogenbosch

1

Oefenen met vraagsoorten

Wat ga je doen?

In dit hoofdstuk leer je hoe je kunt omgaan met de verschillende soorten vragen in toetsen en examens. Je krijgt tips, voorbeelden en korte oefeningen met de volgende vraagsoorten:

meerkeuzevragen – gatenvragen – beweringenvragen – citeervragen – open vragen.

Meerkeuzevragen

Een meerkeuzevraag is een vraag met daaronder een aantal antwoorden. Maar één van de antwoorden is goed.

Voorbeeld

Wat zijn de 'Prize Bonds' die in deze tekst beschreven worden?

- A cadeaubonnen
- B kortingsbonnen
- C loten
- D spaarpunten

Tip 1

Lees eerst de vraag heel goed. Je weet dan precies wat je moet zoeken en waar je moet zoeken.

Voorbeeld

Which of the following is **not** true about StreetWars according to paragraph 2?

- A It is a city outdoor event.
- B It is played worldwide.
- C It started out as a children's game.
- D You need the Internet to take part in it.

In deze vraag is het woord **not** heel belangrijk. Je moet dus iets zoeken wat **niet** juist is. Ook *according to paragraph 2* is belangrijk: je weet nu dat het antwoord in alinea 2 staat. Je hoeft voor deze vraag dus niet in de andere alinea's te kijken.

Tip 2

Lees altijd alle antwoorden voordat je een keuze maakt.

Voorbeeld

How does the writer introduce the article? She introduces it by

- A making a comparison.
- B making a complaint.
- C making a joke.
- D making an excuse.

Werk de antwoorden één voor één af, ook als je meteen bij het eerste antwoord al denkt dat dat het juiste antwoord is.

Tip 3

Gaat het om een meerkeuzevraag in het Engels? Zorg er dan voor dat je alle woorden in de vraag en de antwoorden kent. Zoek onbekende woorden op in een woordenboek. Anders kun je niet het goede antwoord kiezen.

In het voorbeeld bij tip 2 is het belangrijk dat je weet wat de woorden *comparison*, *complaint*, *joke* en *excuse* betekenen. Als je daarover twijfelt, moet je die woorden opzoeken.

Tip 4

Schrik niet van moeilijke woorden in een tekst. Je hoeft niet elk moeilijk woord in een tekst te begrijpen om een vraag te kunnen beantwoorden.

Voorbeeld

- 1 Adventure playgrounds to let older children find out about risk will open around the country. Children's Secretary Ed Balls promised to spend extra money on physically challenging play areas aimed at turning 8- to 13-year-olds away from the computer screen. He is worried too many children no longer experience controlled risk which would teach them to make safe decisions in future. It is part of a major government plan to reverse the decline of childhood. This plan also aims at improving drugs and alcohol education in an attempt to tackle increasingly risky behaviour such as binge-drinking. The exposure of children to violent images via the Internet or video games will also be tackled.

Cito-examen GL en TL 2013, 1e tijdvak

What is said about adventure playgrounds in paragraph 1?

- A They are designed to look like computer games.
- B They are often too dangerous and need to become safer.
- C They can help youngsters learn about making the right choices.
- D They will become information centres to educate teenagers.

Bij deze vraag hoef je niet per se te weten wat bijvoorbeeld *physically challenging* of *reverse the decline of childhood* betekent. Een belangrijk woord in de tekst is *risk*. Dat staat er twee keer in, plus *risky*. Dat is dus wél een woord waarvan je de betekenis moet weten.

Tip 5

Als je zeker weet dat een bepaald antwoord niet juist is, kun je dat doorstrepen. Dat maakt het kiezen weer wat gemakkelijker.

Een voorbeeld hiervan vind je in de vraag bij tip 4. Als je het stukje tekst hebt gelezen, zul je al snel zien dat antwoord A niet juist is. Streep in zo'n geval de letter A door, zodat je alleen nog hoeft te kiezen uit B, C en D.

Tip 6

Er is altijd één antwoord dat juist is, en dat antwoord staat ook altijd in de tekst.

Voorbeeld

Het volgende stukje is de vierde alinea van een tekst over vrouwen in de bouw.

- 4 Amid all this bad news, though, there are a few success stories. Plasterer Janet Shelley says that she has always wanted to “do things that people think are impossible”, and so she set up Women Builders, a company that now employs the UK’s largest female construction workforce – 14 full-time builders. “We have no problems filling vacancies,” says Shelley. “There are lots more women wanting to work in the trade than there are jobs.”

Cito-examen GL en TL 2012, 1e tijdvak

Which of the following is true for Janet Shelley according to paragraph 4?

- A She has to put great effort into finding suitable workers.
- B She herself also works in the building trade.
- C She is not a very enterprising person.
- D She is struggling to make her company profitable.

Misschien denk je dat geen enkel antwoord juist is. Je vindt de woorden in de vier antwoorden namelijk niet letterlijk terug in de tekst. Toch is één van de antwoorden juist. Welk antwoord is dat?

Tip 7

Zoek in de tekst naar woorden die hetzelfde betekenen als de woorden in de vraag en de antwoorden. Dat hoeven niet altijd precies dezelfde soorten woorden te zijn. Het kunnen ook omschrijvingen zijn met (ongeveer) dezelfde betekenis.

Voorbeeld

De volgende alinea komt uit een tekst over een vrouw die naar de Noordpool is geweest.

- 3 Back at her desk after five weeks on paid leave, Charlotte has been given a new perspective on managing her team. “On the ice, teamwork is about survival,” she says. The pair had to check each other’s faces for frostbite, for example. “If you don’t look after each other, you’re not looking after yourself,” she says. And when faced with a large polar bear rummaging for food and seemingly undeterred by the noise from their animal scarer, the pair stood together and advanced towards the hungry animal making as much noise as possible.

naar: Cito-examen GL en TL 2013, 1e tijdvak

What is the **most** important thing that Charlotte has learnt according to paragraph 3?

- A that she can take good medical care of herself
- B that she should enjoy luxury more
- C that wild animals are surprisingly easy to impress
- D that working together can be of the utmost importance

De belangrijkste woorden in de vier antwoorden zijn *good medical care* (A), *enjoy luxury* (B), *easy to impress* (C) en *working together* (D). Voordat je verder leest: begrijp je wat deze woorden betekenen? Zo ja, dan moet je het juiste antwoord kunnen vinden.

In de tekst vind je drie van deze betekenissen namelijk niet terug: er staat niets over 'goede medische zorg' (A), 'van luxe genieten' (B) en 'gemakkelijk indruk maken op' (C). Maar de betekenis van *working together* (D) vind je wél in de tekst. De beste manier om dieren weg te jagen, is volgens de tekst: *teamwork*. Verderop staat ook nog: *the pair stood together*. Overleven op de Noordpool betekent dus samenwerken, en dat vind je in antwoord D.

Tip 8

Kijk goed of je de hele tekst moet lezen of niet. Dat kun je zien aan de vraag.

Voorbeeld

Welke toon gebruikt de schrijver in deze ingezonden brief?

De toon is

- A bewonderend.
- B bezorgd.
- C onverschillig.
- D spottend.

In dit geval moet je de hele tekst lezen om de stemming van de schrijver te kunnen bepalen. Het gaat om de toon van de héle brief.

Tip 9

Werk een vraag stap voor stap af en vul je antwoord in. Kom er niet meer op terug.

Als je alle stappen hebt gezet om een vraag goed te beantwoorden, moet je daarna niet meer gaan twijfelen. Alleen als je er echt niet uitkomt, zet je een kruis – of een ander teken – bij de vraag en dan kijk je er later nog een keer goed naar.

Tip 10

Beantwoord elke vraag.

Als je het antwoord echt niet weet, maak dan toch een keuze. Doe je dat niet, dan heb je het zeker fout. Als je gokt, heb je in ieder geval nog een kans dat het antwoord goed is.

Samenvatting Meerkeuzevragen

- 1 Lees eerst de vraag heel goed.
- 2 Lees alle antwoorden voordat je een keuze maakt.
- 3 Zorg ervoor dat je de vraag en de antwoorden helemaal begrijpt.
- 4 Laat je niet afleiden door moeilijke woorden in de tekst.
- 5 Gebruik je woordenboek alleen als het echt nodig is.
- 6 Lees alleen die stukken tekst die je nodig hebt om de vraag te beantwoorden.
- 7 Kies altijd een antwoord. En ook niet meer dan  en antwoord (tenzij anders wordt aangegeven).

Oefeningen

Beantwoord de volgende meerkeuzevragen. Pas daarbij de tips toe. Kijk pas in de Keys als je zelf een antwoord hebt gekozen.

Oefening 1

My advice is to turn up at 9pm, avoid the show, always packed, and while everyone else is watching it, do one of the walking trails. The authentic jungle noises alone make the hairs stand up on the back of your neck.

Cito-examen GL en TL 2011, 1e tijdvak

“My advice is ...” (line 23)

What does Sophie Campbell’s advice come down to according to lines 23-25?

- A Don’t follow the crowd!
- B Enjoy the show!
- C Travel light!
- D Watch your step!

Oefening 2

What reason did Maimie Meakin’s mother have for saying ‘no’ to her daughter’s relationship with Frank Walker?

She did not like Frank’s

- A age.
- B character.
- C family background.
- D line of work.
- E looks.

Octogenarians Rekindle their Wartime Romance

Stockport – A couple forced to part during the Second World War have rekindled their romance after a break of more than 60 years. Maimie Meakin, of Glasgow, was 19 when she fell in love with Frank Walker, two years her senior and an RAF tail-gunner, in 1942 – but her mother put an end to it because she feared her daughter could not cope if he was killed in action. They went their separate ways; both married after the war, and both recently lost their spouses – before Mrs Meakin, 86, tracked Mr Walker down in Stockport. “The spark is still there between us,” said Mr Walker, 88.

Cito-examen GL en TL 2012, 1e tijdvak

Oefening 3

Beantwoord de vraag bij tip 6 op bladzijde 6.

Gatenvragen

Een gatenvraag is een speciaal soort meerkeuzevraag. In de leestekst is een woord weggelaten en vervangen door een cijfer, bijvoorbeeld 4. Jij moet dan kiezen welk woord in het gat hoort.

Voorbeeld

Kies bij 4 in alinea 5 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

- A And yet
- B Fortunately
- C That's why
- D What is more

Sommige tips voor meerkeuzevragen zijn ook handig bij gatenvragen. Neem dus ook tip 1, 2, 9 en 10 op bladzijde 4 en 7 door. Hieronder vind je nog meer tips, speciaal voor gatenvragen.

Tip 1

Zorg dat je de grote lijn van de tekst kent. Lees niet alleen de woorden direct vóór en na het gat. De kans dat je fouten maakt, is dan erg groot. Lees dus ook de rest van de tekst.

Voorbeeld

Kies bij 28 in de tekst het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

- A left out
- B motivated
- C proud
- D relieved
- E terrible

Woman Breaks Record

A 28-year-old woman has eaten 51 ghost chillies, the world's hottest, in two minutes to gain a place in Guinness World Records Book. Anandita Dutta Tamuly was cheered on by Gordon Ramsey, who was visiting the north-eastern state of Assam to film a new TV series. Ghost chilli has more than 1,000,000 Scoville units, the scientific measure of spiciness – jalapeno peppers have up to 8,000. Ramsey tried a bite but said it was 'too much'. Tamuly said: "I felt so 28 I could eat only 51. In 2006, I had eaten 60 in two minutes for a local record event."

naar: Cito-examen GL en TL 2012, 2e tijdvak

De grote lijn van de tekst is dat mevrouw Tamuly het *Guinness World Records Book* heeft gehaald door binnen twee minuten 51 extreem hete chilipepers op te eten. Als je dat weet, is het duidelijk dat alleen antwoord E juist is: *terrible* past in het gat.

Tip 2

Zorg dat je de betekenis kent van belangrijke voegwoorden (bijvoorbeeld: *in spite of*, *unless*) en signaalwoorden (bijvoorbeeld: *consequently*, *moreover*). Veel gatenvragen gaan namelijk over dit soort woorden. Leer die woorden. Zie bladzijde 67 voor een lijst van voegwoorden en signaalwoorden die regelmatig voorkomen.

Voorbeeld

Kies bij 8 in alinea 3 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

- A Consequently
- B Likewise
- C Moreover
- D However

Bij dit soort woorden gaat het om verbindingen tussen delen van een tekst. Het is dus belangrijk dat je altijd goed leest wat voorafgaat en wat volgt. Die twee dingen moeten logisch met elkaar worden verbonden door het in te vullen woord.

Tip 3

Let goed op korte woorden als *but*, *only*, *so*, *or* en *yet* in de rest van de tekst. Die helpen je vaak bij je keuze.

Voorbeeld

De volgende alinea komt uit een tekst over twee vrouwen die meedoen aan de Polar Race, een lange tocht vanuit Canada naar de Noordpool.

- 2 “We weren’t aiming for a position in the race, but the more we went through, the more 14 we got.” The team came third, reaching the finish after 17 days, 4hrs and 35mins.

Cito-examen GL en TL 2013, 1e tijdvak

Kies bij 14 in alinea 2 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

- A competitive
- B convinced
- C frustrated
- D indifferent

Het woordje *but* in de zin met het gat maakt duidelijk dat het hier om een tegenstelling gaat. Als je dat weet, is het niet meer zo moeilijk om het juiste antwoord te vinden.

Tip 4

Zorg ervoor dat je de betekenis van alle antwoorden kent. Ken je een woord niet of twijfel je over de betekenis, zoek het woord dan op in het woordenboek.

Voorbeeld

Dit is derde alinea uit een tekst met de titel *A Fox Did It*. Het is een tekst over een vos die een huis is binnengekomen.

- 3 Mr Thomas thinks that it must have slipped into the house after walking along a garden wall, scaling the balcony and climbing through a first-floor living room window. “I’m flabbergasted about its 3”, said Mr Thomas, who heard nothing during the night of the raid.

Cito-examen GL en TL 2013, 2e tijdvak

Kies bij 3 in alinea 3 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

- A anxiety
- B boldness
- C clumsiness
- D preference

Je moet bij deze vraag de betekenis van alle vier de antwoorden kennen. Anders kun je de vraag niet beantwoorden, en dan moet je gokken.

Tip 5

Heb je je keuze gemaakt? 'Denk' het antwoord dan in het gat. Zo controleer je of het past in de tekst.

Dit is puur een laatste controle. Waarschijnlijk heb je al tijdens het kiezen geprobeerd het antwoord in de zin te passen.

Samenvatting Gatenvragen

- 1 Lees eerst de vraag heel goed.
- 2 Lees alle antwoorden voordat je een keuze maakt.
- 3 Zorg ervoor dat je de betekenis van alle antwoorden kent.
- 4 Lees meer dan alleen de woorden direct vóór en na het gat.
- 5 Laat je niet afleiden door moeilijke woorden in de tekst.
- 6 Gebruik je woordenboek alleen als het echt nodig is.
- 7 Leer de betekenis van veelvoorkomende voegwoorden en signaalwoorden.
- 8 Denk het antwoord dat volgens jou juist is, in het gat. Lees het stuk tekst dan nog een keer om te zien of het antwoord echt past.
- 9 Kies altijd een antwoord.

Oefeningen

Beantwoord de volgende gatenvragen. Pas daarbij de tips toe. Kijk pas in de Keys als je zelf een antwoord gekozen hebt.

Oefening 4

Beantwoord de vraag bij tip 3 op bladzijde 10.

Oefening 5

Beantwoord de vraag bij tip 4 op bladzijde 10.

Oefening 6

A NEW firm has fashioned a way of selling designer labels at a snip thanks to its own business model. Chic&Seek is a destination for expensive, beautifully made clothes and accessories that their owners no longer want, but regard as too 4 or little used to throw or give away.

Cito-examen GL en TL 2013, 1e tijdvak

Kies bij 4 in de tekst het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

- A ordinary
- B outmoded
- C valuable

Oefening 7

De volgende alinea komt uit een tekst over touwtjespringen.

- 5 And this is the key. 6 basic skipping is simple, and almost anyone with five square feet of free space can do it, there's a genuinely attractive art to higher-level work. Half a dozen clubs in Britain regularly compete.

Cito-examen GL en TL 2012, 1e tijdvak

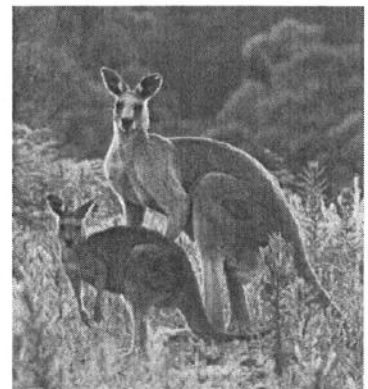
Kies bij 6 in alinea 5 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

- A Even though
- B Knowing that
- C Provided that

Oefening 8

“Save the planet – eat more 'roo.”

Greenpeace claims Australians can dramatically reduce their nation's carbon footprint¹⁾ by cutting down on beef “Throw another 'roo on the barbecue, we're saving the planet tonight.” These are the words Greenpeace hope will soon be echoing around Australian backyards as the nation responds to the latest suggestion of how it might reduce its carbon footprint₁₎: eat less beef and more of the 9. This is not good news for Skippy. In the last five years drought has halved the kangaroo population to 25 million, and already about 10 per cent of these are harvested every year for their skin and meat. 10, Greenpeace is serious in urging Australians to eat their national emblem.

Two 'roos on the outlook

Cito-examen GL en TL 2011, 1e tijdvak

noot 1 carbon footprint = het negatieve effect dat een te grote uitstoot van bepaalde gassen door mens en dier (zoals CO₂ en methaan) heeft op het milieu: het broeikas effect

Kies bij iedere open plek in de tekst het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

9

- A cultivated foods
- B local wildlife
- C vegetarian kitchen
- D wild plants around

10

- A As a result
- B Instead
- C Nevertheless
- D To sum up

Beweringenvragen

Een beweringenvraag bestaat uit een aantal beweringen over een tekst of tekstgedeelte. Je moet voor elke bewering aangeven of deze juist of onjuist is.

Voorbeeld

Geef van elk van de volgende beweringen aan of deze op grond van de tekst juist of onjuist is.

- 1 Het meenemen van de fiets in de trein moet makkelijker worden.
- 2 De politie moet meer werk maken van de aanpak van fietsendiefstal.
- 3 Automobilisten die fietsers in gevaar brengen, moeten streng worden aangepakt.
- 4 Fietsers zouden altijd voorrang moeten krijgen.

Je hebt hier eigenlijk vier vragen. Je moet dan ook vier keer 'juist' of 'onjuist' aangeven.

Sommige tips voor meerkeuzevragen gelden ook voor beweringenvragen: neem tip 1, 4, 9 en 10 op bladzijde 4, 5 en 7 dus ook door.

Hieronder vind je nog meer tips, speciaal voor beweringenvragen.

Tip 1

Werk de beweringen één voor één af, zodat je niets vergeet. Werk altijd van boven naar beneden.

Voorbeeld

- 6 In speed contests, the world record is 188 jumps in 30 seconds. More creatively, rope-jumpers use one or even two long ropes held by team members to perform cartwheels, push-ups, handstands and aerial leaps while avoiding a rope spinning at 200 rpm. Skipping for 10 minutes is said to be the equivalent of 30 minutes' jogging, and it tones the upper body as well as the legs. The truly extraordinary thing, perhaps, is that this antique pastime ever lost its mass appeal in the first place.
- 7 Although the trend has been reversed, one remaining challenge is that many young men still consider skipping an off-puttingly girly activity. This is surprising, given that boxers rely on skipping for endurance training. And when was Mike Tyson ever a sissy?

Cito-examen GL en TL 2012, 1e tijdvak

Geef van elk van de volgende beweringen aan of deze juist of onjuist is op grond van de alinea's 6 en 7.

- 1 Bij een halfuur joggen verbruik je meer calorieën dan bij een halfuur touwtjespringen.
- 2 Bij touwtjespringen worden alleen de benen goed getraind.
- 3 Touwtjespringen is volgens veel jonge mannen typisch iets voor meisjes.
- 4 Sommige vechtsporters trainen ook door touwtje te springen.

Begin bij bewering 1 en zoek in de tekst waar het 'antwoord' staat. Ga pas daarna verder met bewering 2. Enzovoort. In deze opdracht vind je de 'antwoorden' op de vier beweringen in de volgende zinnen:

- 1 Alinea 6, derde zin (*Skipping for 10 minutes ...*)
- 2 Alinea 6, derde zin (*Skipping for 10 minutes ...*)
- 3 Alinea 7, eerste zin (*Although the trend ...*)
- 4 Alinea 7, tweede zin (*This is surprising ...*)

Tip 2

Kijk altijd eerst goed welk deel van de tekst je moet lezen om de vraag te beantwoorden. Lees dus de vraag heel goed.

Voorbeeld

Geef voor elk van de volgende beweringen aan of deze juist of onjuist is op grond van de alinea's 12 en 13.

- 1 Een paard is voor de berijder vaak niet alleen maar een vervoermiddel.
- 2 Het paardrijden geeft je een gevoel van vrijheid.
- 3 Je kunt sommige dingen beter bekijken vanaf een paard.
- 4 Je kunt te paard dingen doen die je met de auto of te voet niet kunt doen.

In deze opdracht beoordeel je de juistheid van de beweringen dus alleen op grond van wat er in alinea 12 en 13 staat. Met de rest van de tekst hoef je voor deze opdracht niets te doen.

Tip 3

Bepaal wat de belangrijkste woorden zijn in de beweringen. Onderstreep ze. Je weet dan beter wat je moet zoeken in de tekst.

Voorbeeld

De volgende regels komen uit een tekst over Afrikaanse boeren die dicht bij of in een natuurpark wonen.

- 14 Mr Mongue and his family live barely 25 miles from the Kruger Park. All that stands between them and 2,000 lions, 1,000 leopards and 14,000 elephants is the Kruger's reinforced boundary fence. Once that is removed, game will overrun Mr Mongue's fields.

Cito-examen GL en TL 2010, 1e tijdvak

Welke problemen staan de familie Mongue te wachten volgens de alinea's 9 tot en met 15?

- 1 Ze kunnen honger gaan lijden in hun nieuwe woongebied.
- 2 Ze zullen niet geaccepteerd worden door de mensen die al in het gebied wonen.
- 3 Ze zijn bang dat de toeristen hen zullen gaan lastigvallen.
- 4 Wilde dieren bedreigen hun vee en hun akkers nu al.

We nemen als voorbeeld bewering 4. De belangrijkste woorden hierin zijn: 'wilde dieren'. Belangrijke woorden in de tekst voor bewering 4 zijn: *lions*, *leopards* en *elephants*. Bedreigen deze wilde dieren Mr Mongues vee en akkers nu al? Weet je wat een *reinforced boundary fence* is? Dat is wel belangrijk.

Tip 4

Kies niet wat jij zelf vindt, maar kies het antwoord dat past bij de inhoud van de tekst. Je eigen mening speelt geen rol.

Kijk nog eens naar het voorbeeld onder tip 2. Misschien vind jij zelf dat je van paardrijden een gevoel van vrijheid krijgt, maar als het niet in alinea 12 en 13 staat, beoordeel je bewering 2 als onjuist.

Tip 5

Gebruik je woordenboek alleen als het echt nodig is.

In het voorbeeld onder tip 3 op bladzijde 14 moet je wel weten wat *reinforced boundary fence* betekent. Vooral het woord *fence* is belangrijk. Andere woorden in het stukje tekst zijn minder belangrijk. Weet je bijvoorbeeld niet wat een *leopard* is? Dat geeft niet als je weet wat *lions* en *elephants* zijn: 'wilde dieren'. Een *leopard* is dus ook een wild dier.

Tip 6

Geef altijd antwoord. Ook als je er echt niet uitkomt. Bij dit soort vragen heb je per bewering 50% kans dat je het goed hebt.

Samenvatting Beweringenvragen

- 1 Lees de vraag en de beweringen heel goed.
- 2 Werk de beweringen stapsgewijs af: één voor één.
- 3 Zoek – en onderstreep – de belangrijkste woorden in de beweringen.
- 4 Laat je niet afleiden door moeilijke woorden in de tekst.
- 5 Gebruik je woordenboek alleen als het echt nodig is.
- 6 Zoek de antwoorden in de tekst. Geef dus niet je eigen mening.
- 7 Kies altijd een antwoord: je hebt 50% kans dat het goed is.

Oefeningen

Beantwoord de volgende beweringenvragen. Pas daarbij de tips toe. Kijk pas in de Keys als je zelf de antwoorden hebt gekozen.

Oefening 9

Beantwoord de beweringenvraag bij tip 1.

Oefening 10

- 3 On average, Wexham runs five different after-school activities each day that pupils can participate in fully, or dip in and out of, as the mood takes them. Pre-school activities are always followed by children sitting down and eating a proper breakfast together, as part of the focus on good nutrition. The canteen has recently been refurbished and now serves only healthy food.
- 4 Students who are less keen on sport are gently encouraged to try things out without any need to commit themselves to an activity long-term. "It's about building up their self-esteem," says Dale. "In general our sports curriculum uses a model where the students direct what goes on, design their own sports activities, referee matches and then assess how things went."

Cito-examen GL en TL 2013, 2e tijdvak

Geef van elk van de onderstaande beweringen aan of deze juist of onjuist is op grond van de alinea's 3 en 4.

- 1 Leerlingen mogen net zo vaak en intensief meesporten als ze willen.
- 2 Er worden sportieve activiteiten voor en na de gewone lessen aangeboden.
- 3 Alle leerlingen beginnen de dag met een gezond ontbijt op school.
- 4 Het menu in de kantine is onlangs veranderd.
- 5 De leerlingen zijn zelf verantwoordelijk voor hun sportlessen.
- 6 Leerlingen die niets met sport hebben, moeten minstens aan één activiteit deelnemen.

Citeervragen

Op een citeervraag moet je antwoorden door een woord, een aantal woorden of een zin uit de tekst letterlijk over te schrijven (= te citeren). In het Engels dus.

Voorbeeld

Martha Wampler beseft dat zij en haar kleindochter geluk hebben gehad.

Uit welke zin in de tekst blijkt dit?

Citeer deze zin.

Hier vind je tips voor citeervragen.

Tip 1

Citeer alleen als daarom gevraagd wordt. Als je een opdracht niet goed uitvoert, loop je punten mis.

Voorbeeld

In de alinea's 1 en 2 worden drie verschillende woorden genoemd die aangeven hoe klein de mieren zijn.

Citeer (= schrijf over in het Engels) deze drie verschillende woorden in de uitwerkbijlage.

Als je moet citeren, staat dat er altijd bij. Er staat: 'Citeer' of 'Citeer (= schrijf over uit de tekst)', 'Citeer (= schrijf over in het Engels)' of 'Schrijf over'.

Tip 2

In de vraag staat precies in welk deel van de tekst je moet zoeken. Zoek alleen in dat stuk tekst.

Voorbeeld

Uit welk woord in de regels 23 tot en met 33 weet de lezer hoe de mensen in Parijs reageerden bij het zien van Alessia en haar ploeg?

Schrijf dit woord over.

Als je dat handig vindt, markeer je het stuk leestekst waarin je moet zoeken (met onderstreping of haakjes, of met een markeerstift). Je ziet dan precies in welk stuk tekst het antwoord staat.

Tip 3

Lees de hele inleiding van de vraag en de vraag zelf altijd goed, ook als die wat langer zijn. Volg de aanwijzingen precies op, anders vergeet je misschien dingen en loop je punten mis.

Voorbeeld

Je hebt onderstaande advertentie gelezen in *The London Paper* en je wilde wel in aanmerking komen voor deze VIP-avond. Je hebt een kansje gewaagd, maar zag te laat dat de termijn al verstreken was.

Heeft jouw aanmelding je dan toch geld gekost?

Omcirkel 'ja' of 'nee' in de uitwerkbijlage en citeer (= schrijf over uit de tekst) de eerste twee en de laatste twee woorden van de **volledige** zin uit de tekst waarop jij je antwoord baseert.

Dit is wat je hier moet doen:

- 1 Je leest de inleiding, de vraag en de bijbehorende tekst heel goed.
- 2 Je zoekt het antwoord op de vraag.
- 3 Je onderstreept in de tekst de zin waaruit blijkt wat het antwoord op de vraag is.
- 4 Je omcirkelt 'ja' of 'nee' in de uitwerkbijlage.
- 5 Je schrijft in de uitwerkbijlage ook de eerste twee woorden en de laatste twee woorden van de onderstreepte zin. Je schrijft dus niet de hele zin op, maar alleen de eerste twee en de laatste twee woorden.

Tip 4

Citeer precies het aantal woorden dat gevraagd wordt. Niet meer en niet minder.

Voorbeeld

35 It was a bit of a bumpy ride at first, but soon it became quite exciting,
speeding around Paris at what felt a lot faster than our top speed of 50km/h.
The quad was also effective for squeezing up the small pedestrianised roads
that one normally wouldn't be able to – let alone be allowed to – navigate in a
vehicle. We found that no one questioned the quad, although we might have
been lucky as most of the police were off at the Sorbonne dealing with rioting
40 students.

Cito-examen GL en TL 2010, 2e tijdvak

Welk deel van een zin in de regels 34 tot en met 40 maakt duidelijk wat waarschijnlijk de reden was dat de ploeg ongestoord kon werken?

Schrijf de eerste twee en de laatste twee woorden van dit deel van de zin over.

In de vraag staat een 'deel van een zin', en 'de eerste twee en de laatste twee woorden'. Dat betekent dat je antwoord uit precies vier woorden moet bestaan. Je antwoord is dus als volgt: *most of ... rioting students.*

Tip 5

Onderstreep in de tekst de woorden die je moet opschrijven. Dan maak je minder snel (overschrijf)fouten.

Samenvatting Citeervragen

- 1 Lees de vraag goed. Zorg ervoor dat je weet wat je moet doen.
- 2 Zoek alleen in het stuk tekst dat in de vraag staat aangegeven.
- 3 Onderstreep het stuk tekst waaruit je moet citeren.
- 4 Schrijf alleen de woorden op die gevraagd worden. Niet meer en niet minder.

Oefeningen

Beantwoord de volgende citeervragen. Pas daarbij de tips toe. Kijk pas in de Keys als je zelf een antwoord gegeven hebt.

Oefening 11

- 6 Hiasl was captured as a one-year-old in Sierra Leone and smuggled to Austria, where he was bound for a vivisection lab. He was found by customs officers after surviving the journey to Europe in a box, and was taken in by the sanctuary.
- 7 20 he is granted basic legal rights, he could be sent abroad to a laboratory when the sanctuary closes. Paula Stibbe's case follows moves in New Zealand and Spain to give rights to great apes. These apes share about 98 per cent of their DNA with humans.

Cito-examen GL en TL 2012, 1e tijdvak

De rechtszaak van Paula Stibbe in Oostenrijk is niet de enige actie die op dit moment gevoerd wordt.

Citeer (= schrijf over uit de tekst) de zin uit de alinea's 6 of 7 waaruit dit blijkt.

Schrijf de eerste twee en de laatste twee woorden van deze zin in je uitwerkbijlage.

Oefening 12

- 6 The more rebellious teenage girls enjoyed giving any male the runaround. Pretty soon, I began to feel like poor old Alastair Sim in his role as the original St Trinian's headmistress. Sniggers and knowing looks would follow me wherever I went. Once I was embarrassed to overhear one girl telling another it was 'such fun' giving me a 'tough time'. No wonder this new film has brought me out in a cold sweat. It reminds me of my stormy times at a true-life St Trinian's.

Cito-examen KB 2012, 1e tijdvak

'enjoyed giving any male the run-around.' (alinea 6)

Hoe wordt dit op een andere manier beschreven in alinea 6?

Citeer (= schrijf over uit de tekst) **een deel van een zin** uit alinea 6 waarin die andere manier gebruikt wordt.

Open vragen

Bij een open vraag moet je het antwoord helemaal zelf geven. Er zijn dus geen antwoorden waaruit je kunt kiezen.

Voorbeeld

Waardoor vielen er waarschijnlijk geen zwaargewonden in Martha Wampler's woonplaats?

Bij sommige open vragen hoef je geen hele zin op te schrijven. Je kunt dan antwoorden met één of enkele woorden:

Voorbeeld

Je bent in een folder van de boekenclub op zoek naar boeken of verhalen die gebaseerd zijn op een ware gebeurtenis.
Welke **twee** van de genoemde boeken op de pagina's 14 en 15 zou je kiezen?
Schrijf de titels op.

Hier vind je tips voor open vragen. Neem ook tip 4 op bladzijde 5 nog eens door.

Tip 1

Zoals altijd: lees de vraag goed. Dat is echt héél belangrijk.

Voorbeeld

Welk voordeel van de 'raspberry ant' wordt er genoemd in alinea 4?
Geef antwoord in het Nederlands.

Je moet hier dus goed op de volgende dingen letten:

- Je moet zoeken in alinea 4.
- Je moet één voordeel vinden en opschrijven.
- Je moet in het Nederlands antwoorden, en dus niet in het Engels.

Tip 2

Je moet het antwoord niet zelf bedenken, maar je moet het zoeken – in de tekst! Het antwoord is er al, jij moet het alleen nog vinden. Het gaat dus niet om jouw eigen mening of conclusie.

Voorbeeld

Welk voordeel heeft de aanpak van de gezusters McCallister uiteindelijk opgeleverd voor het dorp?

Misschien vind jij dat er helemaal geen voordelen zitten aan de aanpak van de gezusters McCallister. Of misschien kun je wel een voordeel bedenken. Maar dat mag je niet in je antwoord verwerken. Je antwoord moet gebaseerd zijn op informatie uit de tekst alleen.

Tip 3

Schrijf niet te veel op, maar ook niet te weinig. Hoeveel je moet opschrijven, staat meestal in de vraag.

Voorbeeld

- 4 Frank Lantz, a US college lecturer who encouraged his students to play a human game of Pac-Man, believes the social aspect is the main reason why urban games are becoming a trend. "A lot of these games use new technology but they're also about a return to the classic values of pre-computer gaming: face-to-face social interaction," he says. "I also think there's something appealing about 23 to run around public spaces creating a spectacle."

Cito-examen KB 2012, 1e tijdvak

'urban games are becoming a trend' (alinea 4)

Wat is hier volgens Frank Lantz de belangrijkste reden voor?

Je moet hier maar één reden opschrijven, ook al denk je dat er meer redenen zijn. Het gaat om de belangrijkste reden. Heb je die reden al gevonden? Zoek maar eens naar een woord dat vaker dan één keer voorkomt. Hoe vaker een woord voorkomt, hoe belangrijker het is.

Samenvatting Open vragen

- 1 Lees de vraag en de tekst goed.
- 2 Zoek het antwoord altijd in de tekst zelf. Geef niet je eigen mening.
- 3 Doe precies wat er in de vraag staat. Vergeet niets, maar schrijf ook niet te veel op.
- 4 Laat je niet afleiden door moeilijke woorden in de tekst.
- 5 Gebruik je woordenboek alleen als het echt nodig is.
- 6 Lees alleen die stukken tekst die je nodig hebt om de vraag te beantwoorden.
- 7 Antwoord in het Nederlands, tenzij in de vraag duidelijk staat dat je in het Engels moet antwoorden.
- 8 Schrijf altijd een antwoord op.

Oefeningen

Beantwoord de volgende open vragen. Pas daarbij de tips toe. Kijk pas in de Keys als je zelf een antwoord gegeven hebt.

Oefening 13

- 4 The ants have so far spread to five counties in the Houston area. Scientists are not sure where they originate from, but they seem to be related to a type of ant from the Caribbean. "At this point it would be nearly impossible to eradicate the ants because they are so widely dispersed," said Roger Gold, a Texas A&M University entomologist. He added that the only upside to the invasion was that the crazy raspberry ants ate fire ants, which sting humans during the long, hot Texas summers.

Cito-examen GL en TL 2013, 2e tijdvak

Welk voordeel van de 'raspberry ant' wordt er genoemd in alinea 4?
Geef antwoord in het Nederlands.

Oefening 14

Beantwoord de vraag bij tip 3.

Oefening 15

- 4 On the road, in Phil's experience, youngsters often swarm in a group jostling each other rather than watching the traffic. Group riding is one of the causes of motorbike accidents. "The others," he adds, "are filtering between vehicles, junctions, cornering and overtaking."

Cito-examen KB 2013, 1e tijdvak

In alinea 4 wordt een aantal mogelijke oorzaken van ongelukken genoemd. Hoeveel verschillende oorzaken worden er in alinea 4 genoemd?
Schrijf dat getal op.

Wat ga je doen?

In dit hoofdstuk leer je hoe je om kunt gaan met het onderdeel leesvaardigheid van het Centraal Schriftelijk Examen. Eerst lees je een aantal tips. Daarna ga je oefenen. Je leest 12 Engelse teksten en beantwoordt daarbij 32 vragen. Dit zijn net zulke vragen als je op het examen krijgt.

Tip 1**Blader het hele examen door voor je aan de eerste opdracht begint.**

Als je op het examen in tijdnood komt, kost je dat punten. Het is dus niet slim om meteen aan de eerste opdracht te beginnen zonder dat je weet wat er nog allemaal komt. Blader daarom eerst het hele examen door. Hoeveel teksten zijn er? Hoe lang zijn ze? Hoeveel vragen horen erbij? Hoeveel punten kun je met die vragen scoren? Je weet dan ongeveer wat je moet doen binnen de tijd die je hebt.

Tip 2**Kijk goed naar het aantal punten dat je met een vraag kunt verdienen.**

Het aantal punten staat links vóór de vraag. Meerkeuzevragen en gatenvragen zijn 1 punt waard, beweringenvragen meestal 2 punten (soms 3, bijvoorbeeld als de vraag bestaat uit 6 beweringen), citeervragen 1 punt, en open vragen meestal 1 punt (maar soms 2, of zelfs 3). Let erop dat je voldoende tijd besteedt aan de vragen die de meeste punten opleveren.

Tip 3**Begin niet meteen de tekst te lezen. Kijk eerst wat je bij de tekst moet doen.**

Bekijk hoeveel vragen er bij de tekst horen, en wat voor soort vragen dat zijn. Dat bepaalt hoe je die tekst het best kunt lezen:

- Er hoort één vraag bij de tekst. Lees eerst de vraag. Ga dan al lezend op zoek naar het antwoord in de tekst.
- Er horen alleen maar gatenvragen bij de tekst. Lees de hele tekst door, zodat je de grote lijn kent. Begin daarna met de eerste gatenvraag. Lees het stuk tekst rondom het gat nauwkeurig en kies je antwoord. Ga dan verder met de tweede gatenvraag enzovoort.
- Er hoort een reeks (diverse) vragen bij de tekst. Lees de tekst door, zodat je de grote lijn kent. Begin dan met de eerste vraag, lees het stuk tekst dat in de vraag wordt genoemd, en zoek daarin het antwoord. Ga dan verder met de tweede vraag enzovoort.

Tip 4**Laat je niet afschrikken door een lange tekst met veel vragen.**

De vragen bij een lange tekst gaan steeds over een bepaald gedeelte van de tekst. Welk gedeelte dat is, wordt bij elke vraag duidelijk aangegeven. Lees de tekst eerst één keer helemaal door. Kijk dan per vraag welk stuk je nauwkeurig moet lezen om antwoord te kunnen geven.

Tip 5

Lees, voordat je antwoord geeft, eerst alle instructies.

Bij sommige vragen op het examen staan schuingedrukte instructies. Bij citeervragen staat bijvoorbeeld aangegeven of je een aantal woorden moet citeren, of een deel van een zin, of een volledige zin.

Eén heel belangrijke instructie staat boven aan het examen:

Let op: beantwoord een open vraag altijd in het Nederlands, behalve als het anders is aangegeven. Als je in het Engels antwoordt, levert dat 0 punten op.

Tip 6

Gebruik je woordenboek alleen om belangrijke woorden op te zoeken.

Als je op het examen elk woord dat je niet kent gaat opzoeken, kom je in tijdnood. Je hoeft ook niet elk woord te kennen om een tekst te begrijpen. Pak dus niet meteen je woordenboek erbij zodra je een onbekend woord tegenkomt, maar bepaal eerst of het gaat om een belangrijk woord.

Wat is een belangrijk woord?

- een woord dat vaker terugkomt in de tekst (hoe vaker het woord voorkomt, hoe belangrijker het is);
- een woord in de tekst dat belangrijk is om een vraag te kunnen beantwoorden;
- een woord dat je niet kent in een vraag of een meerkeuzeantwoord.

Zoek alleen deze belangrijke woorden op in je woordenboek.

Tip 7

Gebruik de voetnoten.

In het examen worden soms moeilijke woorden of afkortingen onder aan de tekst (in een voetnoot) vertaald. Deze woorden hoef je dus niet op te zoeken in je woordenboek!

Tip 8

Laat een vraag waar je echt niet uit komt nog even open.

Je kunt er dan later op terugkomen. Geef wel duidelijk voor jezelf aan dat je deze vraag nog moet beantwoorden. Zet dan een kruis – of ander teken – in de kantlijn.

Oefeningen

Beantwoord de vragen op de volgende bladzijden. Kijk pas in de Keys als je zelf een antwoord hebt gegeven.

Let op!

Beantwoord een open vraag altijd in het Nederlands, behalve als het anders is aangegeven. Als je in het Engels antwoordt, levert dat 0 punten op.

Tekst 1

Kijk eerst wat je bij deze tekst moet doen (zie tip 3 op bladzijde 22). Het gaat om één meerkeuzevraag bij een korte tekst. Lees dus eerst de vraag en de antwoorden goed. Ga daarna al lezend in de tekst op zoek naar het antwoord.

- 1p 1 Wat was er het afgelopen weekend aan de hand, volgens dit krantenbericht?
- A Door de hitte kon de ambulancedienst in Londen de drukte niet aan.
 - B Door de hitte was de ambulancedienst even druk als met Oud en Nieuw.
 - C Er was een hittegolf in Engeland, waardoor de ambulancediensten het erg druk hadden.
 - D Ondanks alle adviezen moesten er toch veel mensen in het ziekenhuis worden opgenomen.

HEATWAVE PROMPTS SURGE IN AMBULANCE CALLS

Ambulance services had their busiest weekend of the year as the hot weather prompted a surge in call-outs from patients. They were complaining of chest pains and breathing problems. London Ambulance Service answered 6,102 calls on Saturday, due to the recent fine weather.

People were told to drink plenty of water, take breaks in the shade and avoid drinking alcohol in the sunshine. Temperatures reached 29C (84.2F) at Wimbledon and 29.7C (85.5F) in Bournemouth.

Ambulance services across the country reported a sudden increase in calls during the weekend. Staff in the West Midlands handled 3,211 calls on Saturday compared with 2,815 on New Year's Eve, traditionally one of the busiest days of the year.

naar: www.telegraph.co.uk

Tekst 2

Kijk eerst weer wat je bij deze tekst moet doen. Het gaat om een wat langere tekst met daarbij vier vragen. Zie tip 3 en 4 op bladzijde 22. Zie ook tip 6 op bladzijde 23. Wat is blijkbaar een belangrijk woord in deze tekst?

HOW TO MAKE GREAT FIRST IMPRESSIONS

- 1 It is extremely important that people have a good first impression of you. As everybody knows, first impressions really count, because they are going to affect the way the other person sees you for the rest of your relationship.
- 2 Before we go on, let's ask ourselves: 2 It's the first feeling and thought a person has toward you when he sees you or listens to you for the first time. The first impression is made during the first few minutes, and it's influenced by the way you look, act, dress, and talk.
- 3 Why is a good first impression important? When you go to school, your peers' first impressions of you will determine whether you make new friends or not. If you are a salesperson, a customer's first impression of you will influence

whether he buys your product or not. When you go to a job interview, the first impression the interviewer has of you will influence his final hiring decision.

- 4 So you have to make a great first impression! Now, that may be easy for the chosen few who can strike up a conversation with just about anyone, but for most of us it's not so easy. Some of us always feel that we fall a little short, that we just can't get it right.
- 5 How do you make a good impression? There is one way which always works. You might need a little practice, but if you follow this advice, you will make excellent first impressions:
- First of all, smile. Give the person you are meeting a big smile. Everybody loves a person who is happy to see them.
 - Cheerfully greet the person with a loud, hearty "Hi" or "Hello" and give them a firm handshake.
 - Try to say the other person's name at least once in the conversation.
 - Always make eye contact, it makes a person feel special. If you are meeting a group of people, make sure to make eye contact with all of them.
 - Stand or sit up straight and do not cross your arms. Body language is very important.

Practice this technique until it becomes second nature. Practise in front of a mirror, practise with a family member or a friend. Practise!

- 6 It might feel 5 at first, but in a short time you will find it easier and easier to start and keep conversations going with people you would not have dared to approach in the past, and you will be making great first impressions.

naar: www.newkerala.com

- 1p 2 Kies bij 2 in alinea 2 de juiste vraag uit de gegeven mogelijkheden.

- A Does it really matter?
- B How do we know this?
- C What is a first impression?
- D Why is that so important?

- 3p 3 In welke situaties is volgens alinea 3 een eerste indruk heel belangrijk?
Schrijf drie antwoorden op.

.....

.....

.....

- 2p 4 Geef van elk van de volgende beweringen aan of deze juist of onjuist is op grond van de alinea's 4 en 5. *Omcirkel 'juist' of 'onjuist'.*

- 1 Veel mensen vinden het niet moeilijk om een goede eerste indruk te maken.
juist onjuist
- 2 Het is belangrijk om tijdens het hele gesprek te glimlachen.
juist onjuist
- 3 Bij een groep is het belangrijk om met iedereen oogcontact te maken.
juist onjuist
- 4 Als je genoeg oefent, gaat het maken van een goede eerste indruk vanzelf.
juist onjuist

1p 5 Kies bij 5 in alinea 6 het juiste woord uit de gegeven mogelijkheden.

- A amusing
- B awkward
- C great
- D unkind

Tekst 3

Kijk eerst weer wat je bij deze tekst moet doen (zie tip 3 op bladzijde 22). Het gaat om een tekst met alleen maar gatenvragen. Lees de tekst dus eerst een keer helemaal door voordat je met de eerste vraag begint.

Kijk ook nog eens naar tip 1 op bladzijde 9.

'DISTRESSED' NORTH-EAST OWL TURNS OUT TO BE GARDEN ORNAMENT

- 1 A north-east resident called the Scottish SPCA¹⁾ with concerns about an owl left tied to a tree all night – only to find that it was a plastic garden water feature.
- 2 Scotland's animal welfare charity are unsure whether the call may have been made maliciously 6 by a well-meaning, but short-sighted neighbour in the north-east part of the town.
- 3 Chief Inspector John Carle said: "I had a feeling as soon as I approached the well-maintained property that something wasn't quite right.
- 4 "The front garden 7 and when I spoke to the occupant she took me to the rear of the house where the owl in question was being stored.
- 5 "It was immediately clear to me that the animal was obviously not real, so I have to say that I'm more inclined to think that the call may have been made as a 8.
- 6 "We occasionally receive call-outs of this nature from individuals with genuine concerns for animals, only to find that the animal in question is a 9 or an ornament.
- 7 "Last year one of our animal rescue officers was called to a residential property in Kingswells, Aberdeen, after a resident found a snake in her loft. It turned out that the snake was in fact part of an Adam and Eve fancy dress costume which had been left there by a previous tenant.
- 8 "We also had an instance in Glasgow where we were called to rescue a baby alligator from a roundabout, which was in fact a 10.
- 9 "In both cases the callers were mortified and genuinely believed the animals they'd seen were real.
- 10 "We do tend to have a giggle about this sort of thing, 11 our job investigating cruelty and rescuing abandoned and neglected animals can be quite stressful and often upsetting.

11 “ 12, on a serious note, we receive a huge volume of callouts every day, so prank calls of any kind not only waste our time and our supporters’ donations, but could delay us in reaching an animal that desperately needs our help.”

naar: www.eveningexpress.co.uk

noot 1 SPCA = Society to Prevent Cruelty against Animals: de dierenbescherming

- 1p **6** Kies bij 6 in alinea 2 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.
A and
B or
C but
- 1p **7** Kies bij 7 in alinea 4 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.
A contained many ornaments
B looked vandalised
C was a total mess
- 1p **8** Kies bij 8 in alinea 5 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.
A prank
B suggestion
C warning
- 1p **9** Kies bij 9 in alinea 6 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.
A puppy
B toy
C predator
- 1p **10** Kies bij 10 in alinea 8 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.
A baby girl
B living snake
C plastic toy
- 1p **11** Kies bij 11 in alinea 10 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.
A as
B so
C but
- 1p **12** Kies bij 12 in alinea 11 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.
A Consequently,
B However,
C Likewise,

Tekst 4

Dit is een lange tekst, met daarbij zes vragen. Laat je daar niet door afschrikken! Kijk bij elke vraag goed over welk tekstgedeelte hij gaat.

Lees wel de tekst een keer helemaal door voordat je aan de vragen begint. Belangrijk is om vooral de kop en de eerste alinea nauwkeurig te lezen: die geven vaak duidelijk aan waar de tekst over gaat.

THE CONJURING 'HORROR HOUSE' FANS HARASS HOMEOWNERS

- 1 A woman says her parents have been harassed by tourists following the release of a blockbuster horror film based on their home. *The Conjuring* tells the story of a family's supernatural encounters in a US farmhouse during the 1970s. Anmarie Spaziano, of Nottingham, whose parents live in the Rhode Island home on which the film is based, said hundreds of people had descended on it.
- 2 The film's distributors Warner Brothers declined to comment. Ms Spaziano, 41, from Sneinton, said her parents had caught trespassers shining torches through their windows in the middle of the night and found online videos people had taken of their house. She said they were also receiving anonymous phone calls from fans who had found their ex-directory telephone number. "The constant invasion is appalling," said Ms Spaziano. "Since the film's release in July my parents have been calling the police round almost every day. People have been shining their torches through the windows at 3am. They even found some kids outside with a crowbar. My mum is in her 60s and my father is 70 and has a heart condition. This is exhausting for them." The couple moved into the 18th Century farmhouse 26 years ago.
- 3 Ms Spaziano, who lived in the property as a teenager, said her family had never seen any ghosts there. "My parents have spent more than \$100,000 restoring the farmhouse," she said. "They love the house. They don't want to move away from it. They want to spend the rest of their lives there. They just want to be left alone. They knew about the history of the property when they bought it, but the story was not that widely known before. It's the movie that has triggered all this."
- 4 The film claims to be based on "a true life story". It features a couple of paranormal investigators, called the Warrens, who were called to examine the property in the 1970s by the family who lived there at the time. In the film, the family pet dies mysteriously and the children are attacked by evil spirits.
- 5 Ms Spaziano's mother Norma Sutcliffe said she felt "exhausted and angry". "Warner Brothers never even considered the consequences for 17," she said. "We want to be left in peace but we fear we will never have our peace again. Halloween is coming up and we fear we will be besieged."
- 6 The film was made on a specially-constructed set which looks different from the couple's actual home, and no filming took place at the farmhouse itself.
- 7 Col Stephen Lynch, who is in charge of the Burrillville Police Department, on Rhode Island, confirmed his officers had been called to disperse trespassers at the farmhouse "on numerous occasions". He added the officers were now regularly patrolling the area. Rhode Island law means people can only be prosecuted for trespass if they repeat the offence. "As the notoriety of the movie dissipates, we hope the numbers of people will decline too," added Col Lynch.

naar: www.bbc.co.uk

- 1p 13 Wat is het probleem van de huiseigenaren, volgens alinea 1?
- A Hun huis is zonder hun toestemming gebruikt voor een horrorfilm.
 - B Ze worden lastiggevallen door fans van *The Conjuring*.
 - C Ze worden lastiggevallen door geesten.
 - D Hun oude boerderij uit 1970 is gesloopt door toeristen.
- 1p 14 'The film's distributors Warner Brothers declined to comment.' (paragraph 2)
Waarop wil Warner Brothers geen commentaar geven?
-
-
-
- 1p 15 Welke zin uit alinea 2 geeft het best de mening weer van de dochter over de toeristen?
Citeer (= schrijf over uit de tekst) de volledige zin.
-
-
- 1p 16 Which of the following statements is true according to paragraphs 3 and 4?
- A The daughter is upset because the film company doesn't pay her parents any money.
 - B The house is actually haunted, but not a lot of people know this.
 - C The Warren family have lived happily in the house since the 1970s.
 - D Although the parents were aware of the ghost story, they still bought the house.
- 1p 17 Kies bij 17 in alinea 5 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.
- A the film
 - B the house
 - C them
 - D us
- 1p 18 Hoe denkt de politie blijkbaar over de kwestie, volgens alinea 7?
- A De politie denkt dat ze wel iemand voor de tweede keer zullen betrappen, waarna die persoon gearresteerd wordt.
 - B De politie hoopt dat de hele zaak vanzelf overwaait.
 - C Door regelmatig te patrouilleren houden ze de zaak onder controle.
 - D De politie werd meerdere keren voor niets naar het huis geroepen, maar dat hoort bij de baan.

Tekst 5

Dit is een vrij lange tekst, met daarbij vier vragen. Lees eerst de hele tekst door. Let weer goed op de kop, en lees vooral de eerste alinea zorgvuldig. Ook de tussenkopjes geven je informatie over de grote lijn van de tekst. Gebruik de voetnoten, dat scheelt tijd.

EYE-CONTROLLED TV

1 A new TV

An eye-controlled television has been presented at Berlin's IFA¹ trade show. This TV uses a sensor placed on a table in front of the user. The sensor tracks his/her eye movements. The Gaze TV uses technology developed by Tobii, a Swedish firm which specialises in eye-tracking technology for computers.

2 How it works

When you watch the TV you control it by staring at the top of the screen to activate a user-interface. The user can then change the volume or switch channel. There are also other functions that you can control by looking at icons shown on the display. The technology is still new and not perfect yet. But one day, it will probably be an alternative to the traditional remote control.

3 Table-top sensor

The key part of Tobii's technology is not built into the TV itself. Instead a sensor sits in-between the viewer and screen. The sensor monitors the person's eye movements. By looking and blinking the user can point, zoom, scroll, select and navigate menus. This sensor becomes less accurate if the user is wearing glasses.

4 Eye-controlled cars

Tobii originally developed its products to help disabled people control computers. Its sensors and software currently cost thousands of pounds to buy. Over recent months the firm has introduced designs for gaze-controlled car information systems. These cars display information on the windscreen! They are also developing ideas for display screens that doctors can use. And of course they are looking into the world of video games.

5 Competition

21, more companies are developing new and futuristic products. PC-maker Lenovo has created a laptop with special technology to read texts. This laptop scrolls through text documents, keeping pace with the user as he or she looks through a document.

6 Samsung dominates the television market. Samsung has been the world's leading television manufacturer for the last six years, selling 57 million sets in the last year. It invented Smart TV way back in 2008. Their future vision of Smart TV technology includes a model working with different touch points. Does this sound complicated? It is not. 22, you could start watching a movie on your smartphone during your bus ride home from town. When you arrive home you then can easily pick up where you left off on your larger TV screen in your living room. Many TV sets will be equipped with a webcam so that you could do video-calls from your sofa and interact with web content.

- 7 Haier²⁾ introduced a “completely wireless” TV at Las Vegas’ Consumer Electronics Show in January. So how does that work? The TV gets energy using magnetic technology and it beams video and sound directly to the screen. So there are no cables and you can place the TV anywhere you like.

naar: www.bbc.co.uk

noot 1 Internationale Funkausstellung Berlin, een elektronica-beurs in Berlijn

noot 2 Haier is een Chinees elektronica-bedrijf

1p 19 What best describes this new TV, according to paragraphs 1 and 2?

- A The TV is based on technology created by Tobii.
- B The TV works with a sensor.
- C You can control the TV with your eyes.
- D The combination of A, B and C.

1p 20 In de tekst is sprake van een sensor die oogbewegingen opvangt. Wat moeten de ogen volgens alinea 3 doen om de tv aan te sturen?
Citeer twee woorden.

1p 21 Kies bij 21 in alinea 5 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

- A In the end
- B To sum up
- C However

1p 22 Kies bij 22 in alinea 6 het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

- A However
- B For example
- C Indeed

Tekst 6

Let op de tekstsoort: dit is een ingezonden brief naar een krant. In dit soort teksten kun je vaak uit de woordkeus van de schrijver bepaalde emoties opmaken.

2p **23** Wat is 'seat hogging' blijktbaar?

Sir,

What we need to address today is ... public transport!!! In my case this means city buses.

I'd rather not take the bus. Except I have no choice and that is the only way I can get to school and work. What bothers me so much and drives me insane, is seat hogging.

In a visual: it's Monday morning and everyone is rushing to get to work and school or wherever they need to be, who knows. I live in a part of the city where buses don't come as often as they should (every half hour on weekdays and every hour at weekends). During rush hour they come pretty often, so it's not too bad. Anyway, I line up to board the bus, show my bus pass as I get on, then comes the awkward part – finding a seat.

Every time someone boards the bus everyone already inside stares. Then comes the extra awkward moment of trying to find a seat or somewhere to stand depending on how crowded it already is. I always see one person who is sitting on the aisle seat and using the other one for his/her bag. Excuse me, is your bag a person? I don't think so. Usually as I walk over and hint at taking the seat the person reluctantly moves the bag. Sometimes I have to say something which makes everyone stare even more. But, there are people who see other people getting on the bus and move willingly, which I appreciate.

Seat hogging is one of my biggest public transport irritations and I just find it extremely rude and annoying.

So remember people, if you take the bus, be courteous.

MARK,
Bristol, U.K.

naar: en.wordpress.com

Tekst 7

- 1p 24 Wat is het Shakespeare School Festival?
- A een Brits festival dat gesponsord wordt door de BBC
 - B een jaarlijks terugkerend project waarbij jongeren eigen toneelstukken presenteren
 - C een poging om de toneelstukken van Shakespeare meer populair te maken
 - D een toneelfestival waarbij scholen toneelstukken van Shakespeare opvoeren

SHAKESPEARE SCHOOLS FESTIVAL

Some years ago, twelve of Shakespeare's most popular plays were abridged and animated for the BBC series *Shakespeare, The Animated Tales*. The success of these adaptations led to the birth of the Shakespeare Schools Festival. It is a UK-wide festival where teachers and pupils have the opportunity to produce, direct and perform their own interpretations of one of the Shakespeare plays. The Shakespeare Schools Festival has since become very popular with schools all over the UK. Every year, some 10,000 young actors and their teachers work together to create One Night of Shakespeare. During this night thousands of young students from hundreds of schools perform their interpretations of Shakespeare in theatres across the UK.

All right! 3 havo/vwo

Tekst 8

- 1p 25 Wat vindt de schrijver van dit hotel?
- A De hotelvoorzieningen waren erg goed, en daarom ging hij nauwelijks naar het centrum.
 - B Hij vond het heel vervelend dat hij niet dichterbij het centrum zat.
 - C Hij vond het jammer dat hij zo veel geld kwijt was aan reizen naar het centrum.
 - D De buurt was niet zo levendig, maar dat werd goedge maakt door de prijs en de kwaliteit van het hotel.

VALUE FOR MONEY WEEKEND STAY AT A LUXURY HOTEL

I stayed here for a 3-night long weekend in NYC. Being in the business district and just a 3 to 5 minute walk from the Wall Street subway station, the hotel charged a much lower rate during weekends, and this turned out to be an excellent bargain – very large rooms and bathrooms, free Internet, free non-alcoholic drinks and snacks at the minibar.

The tradeoff is the location, as many eateries nearby are not open during weekends and the streets are actually quite quiet. But it is certainly worth spending the extra time travelling to save money while staying at a luxury hotel.

Andy Trelawny

naar: www.tripadvisor.com

Tekst 9

- 1p 26 Deze weersomstandigheden zijn niet normaal voor de tijd van het jaar.
Citeer (= schrijf over uit de tekst) de zin waaruit dit blijkt.

FALL – AND THE RAIN – IS BACK IN SEATTLE FOR THE WEEK

Up to three-quarters of an inch of rain could hit the Puget Sound area over the weekend and next week, the first rain system of the fall, according to the National Weather Service.

By Colin Campbell, September 21

Rain and high temperatures in the 60s are in the forecast all weekend and most of next week, the National Weather Service reports.

With the equinox on Sunday, Seattle meteorologists are saying that the expected storm is the first rain system of the fall.

Up to three-quarters of an inch of rain is predicted around the Puget Sound area as the showers move through, and as much as 1 to 2 inches could fall in the mountains.

Lows should be in the low to mid-50s most of the week. The storm front is likely to bring winds, too, with gusts up to 34 mph on Sunday. National Weather Service meteorologist Art Gaebel said he doesn't expect much lightning, though, just the city's signature rain.

"In all reality, if this was something coming through in November or December, we probably wouldn't even be talking about it," Gaebel said.

For residents concerned about street flooding, Seattle has an "Adopt-A-Drain" program in which volunteers monitor and clean out local storm drains to make sure they aren't backed up. It's part of the Take Winter by Storm program to help Western Washington residents prepare for fall and winter.

A Friday news release said public workers in Everett will be doing similar work, inspecting and cleaning catch basins and manhole covers, in anticipation of the weekend's rain.

"Unfortunately, especially heavy rain can cause backups into people's basements," Dave Davis, Everett public works director, said in the release. "We can't completely eliminate that possibility, but there are steps property owners can take to minimize the impact of sewer-system overflows."

The rain could let up for a few days toward the end of next week, and some sunshine is expected, with temperatures creeping back up toward 70 degrees on Thursday and Friday. But as fall takes hold, Gaebel said, Seattle's sunny days are numbered.

"Hopefully, we'll see a few more nice days over the rest of the month," he said.

"But people are going to have to get used to the rain."

naar: seattletimes.com

Tekst 10

- 1p 27 Wat is het belangrijkste doel van deze tekst?
- A de lezer informatie geven over een belangrijk regionaal bedrijf
 - B de lezer oproepen om deze wedstrijd te sponsoren
 - C de lezer oproepen om zich in te schrijven voor de wedstrijd
 - D de lezer een historisch overzicht geven
- 1p 28 Welke rol hebben de *marshalls*, volgens alinea 6?
-
-

ENTRIES NOW OPEN FOR 30TH RICKY ROAD RUN!

- 1 This year, local company Affinity Water will celebrate a 30 year partnership with global charity WaterAid. The Ricky Road Run, which is operated by Affinity, is WaterAid's oldest event. Now, another charity will also enjoy being involved in the event.
- 2 Each year members of Affinity Water's training scheme choose a local charity to participate in and benefit from the event. Last year the chosen charity was Watford's Peace Hospice. This year Watford New Hope Trust (WNHT) have been chosen. 20% of the event proceeds will go to this cause.
- 3 Event organiser Rebecca Carlisle said: "WNHT are doing commendable and challenging work in fighting homelessness locally. It's great to have them on board with this year's event."
- 4 Wil Berdinner, Fundraising & Communications Director for WNHT said: "We're honoured to have been chosen as a beneficiary of this fantastic and longstanding event. I will be taking part myself and, from the look of last year's event, it will be exhausting, but a lot of fun!"
- 5 The Ricky Road Run is a 10-mile run on Sunday 27th October, starting in Mill End and continuing along through Chorleywood and Little Chalfont. There are 600 places for this year's event. It's been exciting to see so many of you signing up to run this year, and we still have plenty of entries available – just click on the Entry Form button on this webpage!
- 6 We're also starting to look for marshalls for this year's race. Each year we need marshalls present around the full course, in particular at road closures and water points to ensure the safety of everyone taking part. This year we're looking for around 60 people to help out with this important role. If you're interested in marshalling at this year's race, write to Ricky Road Run, 9 Lark's Corner, Little Chalfont, HP7 9PZ for more information and to apply.
- 7 Finally, the History of the Ricky Road Run page has received a re-write for the 30th anniversary to let you know a bit more about where the race has come from. Thank you very much to Derrick Williams, Ricky Road Run Chairman 1987-2004, for providing this insight into the beginnings of the race.
- 8 To all those who have already entered, good luck with your training and we look forward to seeing you in just a couple of months!

Ricky Road Run Committee 2013

naar: www.watfordobserver.co.uk

HUNDREDS FLOCK TO CHURCH FOR SYDNEY PET BLESSINGS

- 1 Animal blessings have become increasingly popular. This Sunday, for the third year in a row, the North Turramurra Church of Christ will open its doors to all creatures great and small for this very special service.
- 2 As the 150-strong congregation gathers, many will walk in on four hairy legs, others will waddle by on two – some will even slither. After the participants are settled and the quacking, flapping and barking are reduced to a minimum, Pastor Richard Oakes begins The Blessing of the Animals, the most animal-inspired church service you will ever see.
- 3 It follows the lead of a New Orleans church blessing dogs, pigs and even cockroaches. The North Turramurra service is described by Pastor Oakes as a special gathering that brings locals and their pets together in celebration of our furry friends. "It's an opportunity for families and older people to be together to gather on the lawns and show off their little animals," he said. "People are very grateful for the company animals provide."
- 4 All creatures are welcome. This means there's always the chance of some comic relief. Pastor Oakes joyfully recalls one incident involving a minister going for a slide on some dog poo. "There was a bit of a laugh when he slipped over in the dog turd," he said. "Now we're there with our pooper scoopers."
- 5 The forty-five minute service is held outside, and after the animals have taken part in a small parade they are blessed in a group ceremony. Pastor Oakes says it is important to bless animals because "animals are a blessing to us".
- 6 Pastor Oakes hopes to see the event grow and to see more animals.
- 7 **HAVE YOUR PET BLESSED**
Everyone is welcome to bring their pet on Sunday.
The ceremony will start at 9.30 am.

naar: www.dailytelegraph.com.au

- 1p **29** What is made clear in paragraphs 1 and 2?
- A A new church in North Turramurra focuses on animals instead of people.
 - B This special service takes place for the very first time.
 - C During special services, people can take all sorts of animals to church.
 - D Not a lot of people like to be in church with all those animals.
- 2p **30** Geef van elk van de volgende beweringen aan of deze juist of onjuist is, op grond van de alinea's 3 en 4. *Omcirkel 'juist' of 'onjuist'.*
- 1 De kerk in North Turramurra is de eerste kerk die dit soort diensten aanbiedt.
juist onjuist
 - 2 Mensen zijn dankbaar voor het gezelschap van hun dieren, en dat willen ze vieren.
juist onjuist
 - 3 Pastoor Oakes gleed een keer uit over hondenpoep.
juist onjuist
 - 4 De dierdienst wordt buiten gehouden, omdat de dieren anders de kerk bevuilden.
juist onjuist

- 1p 31 Welke informatie staat **niet** in alinea 5, 6 en 7?
- A Hoe laat de dienst begint.
 - B Hoelang de dienst duurt.
 - C Wat de baasjes moeten doen nadat de *blessing* is afgelopen.
 - D Wat pastoor Oakes van de *pet blessings* vindt.

Tekst 12

- 1p 32 De volgende twee recensies van het boek *Save with Jamie* komen op één punt niet overeen. Welk punt is dat?
- A Een portie eten uit het boek is goedkoper dan een gemiddelde afhaalmaaltijd.
 - B Jamies gerechten zijn lekker.
 - C Met dit boek bespaar je behalve geld ook tijd.
 - D Voedsel kan worden hergebruikt.

SAVE WITH JAMIE: SHOP SMART, COOK CLEVER, WASTE LESS

Jamie listened, and he has delivered! His new book, *Save With Jamie*, embraces leftovers and shows you how to turn them into something beautiful, clever and delicious. Cheaper than a take-away – the average price £1.40 per portion – Jamie has looked at all the inspiring foods of the world, so don't expect this to be a dull affair. Find out everything you need to know about the book as soon as you can!

AVERA

Save with Jamie draws on knowledge and cooking skills to help you make better choices, showing you how to buy economically and efficiently, get the most out of your ingredients, save time and prevent food waste by recycling. And there's no compromise -- I'm talking big flavours, comfort food that makes you happy, and colourful, optimistic dishes. As well as that, every single recipe in the book is cheaper per portion than your average takeaway, so every choice is a great value choice.

JIMMY

naar: www.pricerunner.co.uk, penguinbooks.co.za